

До спеціалізованої вченої ради Д 26.059.04
Національного транспортного університету
Міністерства освіти і науки України

ВІДГУК

офіційного опонента

доктора економічних наук, професора

САДЛОВСЬКОЇ ІРИНИ ПЕТРІВНИ

на дисертаційну роботу **БАБИНОЇ ОЛЕНИ ЄВГЕНІВНИ**

на тему: **«МЕТОДОЛОГО-ПРАКТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ПОТЕНЦІАЛУ ТРАНСПОРТНИХ ПІДПРИЄМСТВ»**,
яка представлена на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

На основі ретельного вивчення дисертаційної роботи Бабиної Олени Євгенівни на тему «Методолого-практичні основи формування та реалізації потенціалу транспортних підприємств», виконаної в Київській державній академії водного транспорту імені гетьмана Петра Конашевича-Сагайдачного, можна зробити наступні висновки щодо її актуальності, ступеня обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій, їх достовірності та новизни, повноти викладу в опублікованих працях, а також відповідності дисертації вимогам встановленим МОНУ щодо присудження наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.04 - економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

Дисертаційна робота, подана на відгук, включає вступ, п'ять розділів, висновки, список використаних джерел (456 найменувань на 51 стор.), 25 додатків (на 74 стор.). Загальний обсяг роботи складає 493 сторінки, у тому числі 48 таблиць та 63 рисунки. Основний текст роботи розміщено на 368 сторінках.

1. Актуальність обраної теми та її зв'язок з напрямками науково-дослідних робіт

В умовах постійно зростаючої глобалізації та конкуренції питання формування й реалізації потенціалу підприємств, його ефективного управління набувають особливої актуальності та мають безумовну перспективу, особливо в умовах змін, що відбуваються у світовій економіці, у якій на перший план виходить володіння якісно новими видами ресурсів, а саме інформацією, інноваціями та інтелектом.

Особливого значення генерування нових підходів щодо формування та реалізації потенціалу набуває для транспортних підприємств, оскільки їх діяльність пов'язана зі значними ризиками, високим ступенем залежності від ефективності діяльності суб'єктів господарювання різних галузей економіки, значним впливом на стан екосистеми.

Крім того, набуває нового значення проблема гармонізації інтересів виробника і споживача, яку неможливо вирішити без формування збалансованого потенціалу, ефективного використання якого забезпечує розвиток транспортних підприємств та надання конкурентоспроможної послуги.

Викладене вище обумовлює актуальність дисертаційної роботи Бабиної О.С., присвяченої розробці методолого-практичних основ формування та реалізації потенціалу транспортних підприємств.

Актуальність теми представленої дисертації також підтверджується тим, що вона виконана в межах наукових досліджень факультету управління і технологій Київської державної академії водного транспорту імені гетьмана Петра Конашевича-Сагайдачного Міністерства освіти і науки України. Результати, отримані в дисертації, були використані при проведенні науково-дослідних робіт: «Розробка методичного забезпечення формування та оцінки соціальної й економічної ефективності функціонування транспортно-логістичних кластерів» (2016–2017 рр., номер держреєстрації 0116U002514);

«Формування механізму державно-приватного партнерства на транспорті» (2015 – 2016 рр., номер держреєстрації 0115U000282); «Розробка механізму фінансування інновацій на підприємствах водного транспорту за рахунок міжнародних еколого-інвестиційних програм» (2013–2014 рр., номер державної реєстрації 0113U000678); «Формування механізмів антикризового менеджменту підприємств транспортної галузі» (2013–2014 рр., номер держреєстрації 0113U000679); «Розробка методичного забезпечення тарифоутворення на змішані перевезення вантажів за участю водного транспорту» (2012–2013 рр., номер держреєстрації 0112U001523); «Розробка методичних основ аналізу варіантів використання амортизаційних відрахувань морських торговельних портів» (2006 –2007 рр., номер держреєстрації 0106U004112); «Методика техніко-економічних розрахунків вартості комбінованих перевезень» (2005 – 2006 рр., номер держреєстрації 0105U006735).

Обрана тема дисертаційного дослідження є такою, що повністю відповідає спеціальності 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

Мета дисертації відповідає назві, вирішення сформульованих завдань дозволило в повній мірі досягти поставленої мети. Об'єкт та предмет дослідження загалом є коректними і визначені відповідно до теми й вимог ДАК МОН України.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, їх достовірність та новизна

До основних наукових результатів, що відрізняються певним ступенем новизни та надають підстави для присудження здобувачеві наукового ступеня доктора економічних наук, слід віднести наступні.

Дослідження в сфері управління потенціалом транспортних підприємств, які б забезпечували умови його повноцінної реалізації та враховували швидкі темпи зміни зовнішнього середовища, у вітчизняній науці обмежуються незначною кількістю. Тому результати досліджень автора здійснюють певний внесок в усунення цієї прогалини.

Новизну роботи, в першу чергу, визначає науково обґрунтована системно-гуманізаційна парадигма формування та реалізації потенціалу транспортних підприємств, яка базується на ідеології суцільної відповідальності суб'єктів господарювання та їх стейкхолдерів перед суспільством за наслідки економічної діяльності, реалізується шляхом системного застосування принципів справедливості, усвідомленості, соціальної відповідальності та компетентності (с. 192 - 198).

Крім того, висунуто та доведено гіпотезу про виникнення потенційної енергії соціально-економічної системи як результату існуючої невідповідності між бажаним та фактичним її станом, яка виникає внаслідок незадоволеності економічних, соціальних, особистісних потреб окремих співробітників і потреб підприємства в цілому, та сприяє формуванню намірів до здійснення необхідних змін. Застосування такого бачення дозволило зробити висновок стосовно того, що виникнення потенціалу відбувається внаслідок взаємодії трансцендентального та логічного рівнів (с.69-72, с.74-78).

Наукову новизну також мають обґрунтовані автором концептуальні положення щодо формування потенціалу підприємства, які поглиблюють теоретичні основи формування й розвитку потенціалу та забезпечують більш ефективне управління його складовими. Ці положення включають: забезпечення ресурсами на основі поєднання основного і оборотного капіталу, людського капіталу та інформації; створення потенційних можливостей як сукупності сформованих ресурсів та зовнішніх і внутрішніх умов функціонування підприємства; перетворення потенційних можливостей

в потенціал завдяки сприйняттю поставлених цілей та активації намірів щодо їх досягнення (с.72-74).

Заслуговує на увагу розроблений науково-методичний підхід до забезпечення збалансованості потенціалу підприємства на основі виокремлення «робочого» потенціалу. Даний підхід ґрунтується на комплексній узгодженості між складовими та елементами кожної складової потенціалу в процесі його формування й реалізації та оцінюванні рівня узгодженості складових за коефіцієнтом гармонізації. Застосування такого підходу сприятиме оптимізації обсягів виробничих ресурсів, що обумовить підвищення ефективності функціонування підприємства в ринковому середовищі (с. 211-214).

В роботі також удосконалено декомпозицію потенційних можливостей транспортних підприємств на основі системного підходу за рахунок виокремлення трьох рівнів їх структуризації: функціонального, ресурсного і операційного (с.215-218); методологію комплексного оцінювання потенціалу підприємства за рахунок системного поєднання темпологічного, ресурсного та цільового підходів (с.299-301, с.303-306); класифікацію чинників, що обумовлюють необхідність переходу до сучасної парадигми формування й реалізації потенціалу транспортних підприємств (с.67-69).

Наукові положення, висновки та рекомендації, що містяться у дисертації, в достатній мірі обґрунтовані. Виконане дослідження свідчить про широку і глибоку обізнаність дисертанта з науковими працями вітчизняних і зарубіжних вчених. Розв'язуючи поставлені завдання автор продемонстрував уміння різнобічно оцінювати бібліографічні джерела, аналізувати фактичні дані та робити узагальнення з обґрунтованими висновками й пропозиціями. Обґрунтованість основних наукових положень, висновків і рекомендацій забезпечило вміле використання загальнонаукових методів, методів економіко-статистичного та економіко-математичного аналізу.

Достовірність отриманих наукових результатів підтверджують дані експериментального дослідження.

3. Практична значущість наукових результатів

Практичне значення одержаних результатів полягає у використанні результатів дисертаційного дослідження в діяльності транспортних підприємств з метою підвищення ефективності формування та реалізації їх потенціалу.

Результати дисертаційного дослідження використовуються в діяльності: департаменту морського та річкового транспорту Міністерства інфраструктури України (акт від 29.03.2016р.), ТОВ «Гудлогістик» (акт №35 - 1 від 29.01.2016 р.), ТОВ «Укрдальтрансавто» (акт від 10.02.2016 р.), ТОВ «БЕНС-ЕКСПРЕС» (акт №5 від 5.02.2016 р.).

Результати дисертаційного дослідження також використовуються у навчальному процесі: Київської державної академії водного транспорту імені гетьмана Петра Конашевича-Сагайдачного при викладанні дисциплін «Потенціал підприємства», «Екологічний менеджмент», «Вантажні перевезення», «Обґрунтування господарських рішень та оцінювання ризиків», «Соціальна відповідальність», «Теорія транспортних процесів і систем», «Основи теорії процесів і систем» (акт № 01/11-1716 від 28.12.15 р.); Хмельницького національного університету при викладанні дисциплін «Потенціал і розвиток підприємства», «Економіка підприємства», «Стратегія підприємства», «Обґрунтування господарських рішень та оцінювання ризиків», «Логістика», «Забезпечення підприємств матеріально-технічними ресурсами», «Зовнішньоекономічна діяльність» (акт № 5 від 27.01.16 р.); Дніпродзержинського національного технічного університету при викладанні дисциплін «Проектування автотранспортних підприємств», «Математичне моделювання технологічних процесів», «Соціальні комунікації в управлінні» (акт №108-08.34/126 від 31.03.2016 р.).

4. Повнота відображення наукових результатів дисертації в опублікованих працях

За результатами виконаних досліджень автором опубліковано 65 наукових праць, у тому числі 3 монографії (з яких одна монографія одноосібно), 40 наукових статей (з них 28 - у наукових фахових виданнях з економічних наук, в тому числі 1– у електронному фаховому виданні), у виданнях, внесених до наукометричних баз даних та міжнародних виданнях – 12, 22 публікацій у матеріалах науково-практичних конференцій.

В опублікованих працях здобувача повно відображено сутність отриманих результатів дослідження та їх наукова новизна. З огляду на це, апробацію результатів дисертаційної роботи слід вважати достатньою.

Зміст автореферату ідентичний до основних положень дисертаційного дослідження.

5. Відповідність дисертації вимогам

Аналіз змісту дисертаційної роботи дозволяє стверджувати про те, що наукові завдання вирішено у повному обсязі, в результаті чого поставлену мету досягнуто. Дисертація є завершеним науковим дослідженням, має традиційну структуру: вступ, п'ять розділів, висновки, список використаних джерел, додатки і оформлена відповідно до встановлених вимог. Робота виконана в науковому стилі, її зміст викладено в чіткій логічній послідовності.

Загалом за змістом, оформленням та отриманими результатами рецензована робота відповідає вимогам, які висуваються до докторських дисертацій.

6. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

Оцінюючи в цілому достатній рівень теоретичного і методичного обґрунтування наукових висновків та пропозицій, необхідно відмітити, що деякі положення є дискусійними.

1. Серед рівнів відповідальності економічних суб'єктів обґрунтованої автором парадигми автор виокремлює відповідальність економічних суб'єктів перед іншими та відповідальність економічних суб'єктів перед суспільством. Але потребує пояснення, в чому полягає відмінність між цими складовими системно-гуманізаційної парадигми формування та реалізації потенціалу транспортного підприємства (с.193);

2. У п.2.4 «Формування конкурентного середовища як умова ефективної реалізації потенціалу транспортних підприємств в економіці знань» автор глибоко аналізує структуру конкурентного середовища транспортних підприємств, проводить його аналіз, наводить послідовність оцінки рівня конкуренції, проте дещо поверхово розкриває сутність конкурентного потенціалу підприємства (с.135) та не конкретизує інструменти його нарощування.

3. На нашу думку, слід було би детальніше розглянути заходи щодо підвищення рівня гармонізації потенційних можливостей підприємств транспорту на державному та галузевому рівні (п.4.1).

4. Автор глибоко розкрила теоретичні аспекти формування екологічного потенціалу транспортних підприємств (п.4.3), напрями прояву ефекту від його реалізації, проте бажано було б посилити цей розділ методичними підходами до оцінювання величини екологічного потенціалу та переліком конкретних практичних заходів щодо його реалізації на досліджуваних підприємствах.

5. В роботі недостатньо розкрито зарубіжний досвід, особливо провідних країн в розвитку транспортної галузі, щодо визначення, реалізації та посилення потенціалу підприємств транспорту.

6. Дещо декларативний характер мають запропоновані автором інструменти щодо розвитку потенціалу соціально-економічних систем транспорту різних рівнів, оскільки в роботі вони не знайшли відображення в діяльності досліджуваних підприємств (с.356-358).

7. У р.5.4 дисертації автором виокремлено складові формування економічного, екологічного та соціального ефекту від запропонованих заходів (с.347-348). Проте, визначивши складові економічного, екологічного та соціального ефекту автору бажано було б розробити підходи до оцінювання синергетичного ефекту при формуванні потенціалу транспортного підприємства й оптимальному поєднанні та взаємодії його складових.

Втім, зазначені зауваження слід пов'язати, передусім, із багатоаспектністю досліджуваної проблеми і складністю її висвітлення в межах докторської дисертації. Вони не зменшують незаперечної наукової та практичної цінності дисертаційного дослідження Бабиної О.Є. та не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження.

7. Загальний висновок

Дисертація Бабиної О.Є. за змістом і рівнем теоретичних та методичних розробок відповідає рівню дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук. Обрану тему дисертаційної роботи необхідним чином розкрито, поставлену мету досягнуто, завдання в цілому виконано. Тема дисертації відповідає спеціальності 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

Автореферат необхідним чином розкриває основні положення та висновки роботи, є ідентичним за структурою та змістом і не містить інформації, що є відсутньою в дисертаційній роботі.

1. Дисертаційна робота Бабиної О.Є. є завершеним науковим дослідженням, результати якого вирішують актуальне науково-практичне завдання розробки теоретико-методологічних засад і практичних рекомендацій щодо формування та реалізації потенціалу транспортних підприємств, результатом використання яких є збалансоване формування потенціалу, екологізація діяльності транспортних підприємств, гармонізація економічних інтересів зацікавлених сторін, що в сукупності забезпечує спрямованість розвитку транспортних підприємств в контексті системно-гуманізаційної парадигми.

2. Робота має наукову новизну і практичне значення. Її результати доцільно впровадити на транспортних підприємствах в якості методичного забезпечення з метою підвищення ефективності формування та реалізації їх потенціалу.

3. Здобувач показав глибокі теоретичні знання, вміння користуватися сучасними методами дослідження.

4. Публікації повною мірою розкривають зміст і наукову новизну дисертації.

5. Результати кандидатської дисертації Бабиної О.Є. «Удосконалення планування та управління соціально-економічним розвитком підприємств автомобільного транспорту» в докторській дисертації жодним чином не використовувались.

6. Дисертаційна робота «Методолого-практичні основи формування та реалізації потенціалу транспортних підприємств» за своїм змістом відповідає п.п. 9, 10, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету міністрів України від 24.07.2013 № 567 зі змінами та доповненнями, а її автор Бабина Олена Євгенівна заслуговує

присудження наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

Офіційний опонент,

начальник управління економічного розвитку і фінансів
Міністерства інфраструктури України,
доктор економічних наук, професор

І.П. Садловська

Підпис д.е.н., проф. Садловської І.П. засвідчую:

Ведмала В.В.
господарський спеціаліст